

ДЕЩО ПРО НАУКОВУ ПРАКТИКУ ТА ЕТИКУ

У №12 журналу “Слово і Час” за 2005 р. надруковано лист М.Стріхи “Дещо про науковість і сумлінність” із приводу викривальної публікації Л.Дроб’язка в тому ж таки виданні (2005. — №10). На цьому, звісно, можна було б поставити крапку в полеміці, залишивши її учасникам право втішатися зробленим, а читачам — робити власні висновки. Проте закиди на адресу “Слова і Часу”, паралельна публікація листа М.Стріхи в газеті “Критика” (2005. — Число 11), а також його нагадування про науковість, сумлінність і реноме фахової періодики спонукають до подальших роздумів і коментарів.

М.Стріха намагається спростувати закиди Л.Дроб’язка, наводячи розлогу цитату з власної книжки (с.31). Проте ображений автор, очевидно, не завважає, що, з одного боку, недостовірно відтворює власний текст, послуговуючись замість слова “ймовірно” (переклад Кочурового “по всей вероятности”) сполученням “міг бути”, а з другого, припускається помилок і у відтворенні тексту опонента, опублікованого в “СіЧ”і. За М.Стріхою, Л.Дроб’язко подає окремі речення (навіть частини речень) цитованої монографії як суцільний текст: “*Насамперед, це міг бути російський прозовий переказ “Пекла” О.Кологривової (псевдонім Г.Фан-Дім), який вийшов шістьма випусками протягом 1842—43 рр. Проте Шевченка могли приваблювати в цьому виданні принаймні дві обставини. По-перше, його було прикрашено репродукціями з рисунків Флаксмана*”.

Відповідний фрагмент листа, опублікованого журналом, насправді виглядає так:

“— Насамперед, це, ймовірно, російський прозовий переказ “Пекла” О.Кологривової (псевдонім Г.Фан-Дім), який вийшов шістьма випусками протягом 1842—43 рр. (31)

Проте Шевченка могли приваблювати в цьому виданні принаймні дві обставини. По-перше, його було прикрашено репродукціями з рисунків Флаксмана”. (31)¹

Читач, побачивши сторінки в дужках після обох процитованих уступів, легко збагне, що Л.Дроб’язко подає *два окремих уривки тексту з однієї сторінки* — саме ті, що дублюють відповідні тези Г.Кочура, які можна знайти на с. 85 десятого числа “СіЧ”і чи то на сс. 184—185 самої статті “Данте в українській літературі”.

Що завадило М.Стрісі бодай правильно процитувати відповідні місця як власної книжки, так і відгуку на неї, можна тільки здогадуватися.

В опублікованому листі Л.Дроб’язка наведено понад десяток тез, запозичених М.Стріхою в метра українського перекладу, а задля повноти списку, як зазначає Л.Дроб’язко, довелося б “переписати статтю Г.Кочура”. Гадаю, що й наведеного матеріалу досить, аби фаховий журнал наважився виступити з викриттям, делікатно кажучи, доволі своєрідного (а висловлюючись одверто — неприпустимого) опрацювання доробку Г.Кочура. Проте доктор фізико-математичних наук М.Стріха чомусь не береться спростовувати чи коментувати решту прикладів. Можливо, йому, як представникові природничих наук, краще відомо, скільки переконливих випадків запозичень має містити книжка обсягом 162 сторінки, аби всерйоз говорити про плагіат статті, що нараховує 23 сторінки. Я ж дозволю собі навести деякі приклади справді наукової сумлінності.

М.Стрісі, можливо, відоме ім’я Йосипа Шкловського (1916 — 1985) — автора популярної в СРСР і за кордоном книжки “Вселенная. Жизнь. Разум” (останнє російське видання — 1987 р.). Перекладаючи її англійською мовою, біолог і астроном К.Саган на пропозицію російського автора доповнив текст розлогим матеріалом, зокрема з відповідних проблем біології, подвоївши обсяг оригіналу. На обкладинці американського видання з’явилися два прізвища — Шкловський і Саган; але внесок західного науковця ні для кого не становив таємниці, адже доданий ним текст був виокремлений графічно (зірочками). Готуючи посмертне видання книжки, російські колеги знайшли за потрібне доповнити

¹ Дроб’язко Л. Без лапок // Слово і Час. — 2005. — №10. — С.85–86.

текст Й.Шкловського власними міркуваннями та спостереженнями і... знов-таки скористалися графічною рамкою (ромбиками), пояснивши її сенс читачеві.

І ще один приклад. Н.Полонська-Василенко в “Історії України” (у підручнику!) чимало запозичених з інших джерел фактів теж наводить без лапок. Але слід віддати належне науковій сумлінності авторки: виклад супроводжується посиланнями на сторінки і фрагменти праць попередників, зокрема на “Нарис історії України” Д.Дорошенка (як на мене, часто-густо він цікавіший і змістовніший за переказ у книжці Н.Полонської-Василенко), отож при потребі можна звернутися до першоджерела. Що завадило доктору фізико-математичних наук М.Стрісі зробити в тексті книжки відповідні посилання на статтю Г.Кочура, доповнивши їх власними спостереженнями, чи бодай зазначити: “У розділі використано матеріали статті...”?

Гадаю, усім, хто іменує себе науковцем, незалежно від того, скільки дипломів він має, варто прислухатися до застережень, із якими, сподіваюся, погодиться будь-який інтелектуал: “У разі текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело, дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту”². Отож чи погодився б “фаховий форум наукової спільноти” (зокрема, журнал чи видавництво відповідного профілю) співпрацювати з “науковцем”, заздалегідь знаючи про ризик отримати від нього списані звідкілясь без зазначення оригінального авторства речення, абзаци чи й цілі сторінки? І якщо науковець (до того ж – титулований) не вважає за потрібне в усіх відповідних місцях назвати авторів і тексти (порозставлявши належні лапки, посилання чи хоч би й зірочки), яким він тією чи тією мірою зобов’язаний своїм інтелектуальним натхненням, то чи доцільно сприймати всерйоз шляхетність його намірів?

Охочі до літературознавчих детективних розслідувань можуть зіставити бодай сторінки 9, 23, 28, 30, 31, 32, 144 книжки М. Стріхи і сторінки 183–186 статті Г.Кочура або ж, прочитавши останню, звірити її з монографією за іменним покажчиком. Особисто я не продовжуватиму полеміки. Не раджу цього робити й М.Стрісі. Натомість пропоную йому зосередитися на завершенні перекладу “Божественної комедії”. Читати його, в будь-якому разі, буде цікаво.

² Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань // Довідник офіційного опонента. Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань експертизи дисертаційних досліджень. – К., 2001. – С.7.

Наші презентації

Юрій Лавріненко.

Розстріляне відродження: Антологія 1917–1933:
Поезія—проза—драма—есеї. — К.: ВЦ “Просвіта”,
2005. — 796 с.

Поліпшене перевидання відомої “Антології”, опублікованої 1959 року активним учасником літературного процесу в тогочасній українській діаспорі Ю.Лавріненком. “Під одним дахом” зібрані кращі здобутки української літератури 1920–30-х років ХХ століття разом із їх критичною інтерпретацією та біографією письменників. Підготовка тексту, фахове редагування й передмова “Відвернули... культурну смерть України” про антологію Ю.Лавріненка “Розстріляне відродження” М.Наєнка.